

առնուլ զայնս չափաւորութեամբ և ողջմտութեամբ : Ինու թիւնն յաւէտ բերկրի և կազդուրի անխառն եւ պարզ սննդեամբ . բայց այո՞ւմ հետեւին միայն անբան կենդանիք , որք ճշդութեամբ պահեն զօրէնս ՚ի բընութենէ սահմանեալ ՚ի վերայ նոցա . բայց մարդն ոչ երբէք , զի նա ոչ ճանաչելով զյարգ և զարժանիս բանականութեան և ազատ կամաց իւրոց , վարէ զայնս անբարեխառն կենօք , ըստրուկս առնելով զինքն անբան կրից . վասնորոյ նա յուեգոյն քան զամենայն անասունս , լայնէ զիսկորդ իւր առաւել սիրելով զհամ քան զնոռնդ , և միշտ հետադօտէ և ՚ի յոյզ և ՚ի խնդիր լինի հեռաւոր և մօտաւոր նորս . նոր իրաց ՚ի յղփումն զեղխութեանց , և ՚ի կործանումն անձին :

(Շարունակութիւնն)

Ս Ո Ւ Ր Ր Տ Ե Ղ Ե Ա Յ Խ Ն Դ Ի Ր Ը

(Շարունակութիւն . տես թիւ 9 1)

Երկրորդոսն առբե Յակոբայ խնդրոյն :

Արդէն անցեալ տարի սուրբ Յակոբայ վանքը Լատինաց գաղ զօրինաւորապէս արգիլուած էր և այս տարի ալ խանէի Գալիֆ , այսինքն սուրբ Փրոկչայ վանքն ալ Պենտէկոստէին օրը դաւլենին արգիլուելէ զինի կը կարծուէր որ Պրանչիսկեանք ալ այսքան եղած անցած խօսքերը տարածայնութիւնները , նա մանաւանդ մեր Սրբազան Պատրիարքին վերջնական կերպիւ իւրենց ըրած բացասութիւնները նաև Ի . Գունէն եկած հրամանը՝ որ կ'ըսէր

Թէ Հայոց Պատրիարքը շատ մի նեղէք , յիշելով , կամ լաւ եւս է ըստ Տաճկաց առակին . « Իսպէնէն եերէ կիւր ար ելիմ . Իսպէնէնէն եերէ կիւր ար ելիմ » : Եւ այստուական առածէն դոնէ իրենց ըրածներուն անտեղի ըլլալուն համադրելով՝ Թէ քանի որ տանուտէրը իւր սեպհական տանը մէջ հիւր ընդունիլ չուզեր , կրկարծէին որ կը դադրին իրենց այս անտեղի և անիրաւ սոփալմներէն :

Իայց և այնպէս Հայոց այս մտածութիւնը՝ որ ամենաօրինաւոր էր , ինչպէս որ կը մտածուէր՝ այնպէս չեղաւ . վասն զի երբ Լատինաց սուրբ Յակոբայ տօնին օրը մօտիկացաւ , դարձեալ շուկները շատնալ ոկսան Լատինաց կողմանէ . և Հայոց Սրբազան Պատրիարքին բոլորովին հանդարտ և անկասկած կեցած միջոցին , ահա սուրբ քաղաքիս Սեմ . Սուրբ Թասարրուֆ Պէյէն գիր մը ստացաւ ՚ի 4 Յուլիսի 1871 , որով դարձեալ կը յորդորէր և կը ջանար համոզել ըզ Սրբազան Պատրիարքը . և ոչ այսչափ միայն , այլ և պակաս չէր նոյն գրոյն մէջ ահ և երկիւղ պատճառելու կը տարներ , որով զՍ . Սրբաղնութիւնը վախցնելով կը ջանար Լատինաց կամաց կատարումը դիւրացնել , և կ'ըստիպէր միանգամայն որ սուանց ժամանակ կորսնցընելու փութով սրտասխանէ վերջնական կերպիւ՝ ինչ որ պիտի ըսէ , վասն զի « Եւս քանիցս անգամ է , կ'ըսէր , կը յորդորեմ՝ կը թախանձեմ և կը խոտառնամ ձեզ որ ձեր բոլոր կորսուած իրաւունքներուն համար Ի . Գունուր կը գրեմ՝ և կը ջանամ որ այն իրաւունքները դարձեալ ետ դառնան ձեզ , նաև Լատինաց սաստիկ պատուէր կուտամ որ ձեր եկեղեցին եկած օրերնին սովորականէն դուրս երբէք բան չընեն , սովորականէն դուրս

Պատրիարքը փոխանակ հին կորուսած իրաւունքները ձեռք բերելու՝ նոր ի նորոյ իրաւունքներ կորսնցնէ. փոխանակ նոր ի նորոյ իրաւունքներ կորսնցնելու Հայոց Պատրիարքը ինքը կորստի աւելի լաւ չքըւոր. այս, բայց ասով ալ խնդիրը չլերջանար. վասն զի իւր յաջորդին ալ պարտաւորութիւնը մի և նոյն է, գուցէ առաւել եւս :

« Չեմ հասկնար, Վսեմ. Տէր. ի՞նչ կը նշանակէ թէ՛ Ռ. Վրան և թէ Չեր Վսեմութեան յորդորմունքը Վատինաց թոյլատրելու մասին, այսու հետև Վատինաց թոյլատրութիւն ընելը, Վատինաց արտօնութիւն տալ է. նա մանաւանդ Հայոց ընդհանրութեան սեպհական եղած վանուցս մէջ մասնակից՝ այսինքն միշտ ընել ըսել է, աւելի պարզ խօսելու համար, Հայոց Պատրիարքը իւր ձեռքը իւր սիրելի ազգին աչքը հանել ըսել է. և Վատինաց ձեռքը սուր տալով հրամայել է՝ որ նախ Հայոց Պատրիարքին դուրսը կորեն և ապա ըստ կարգին. քանի որ Հայոց միամտաբար իբրեւ շնորհք ժամանակին ըրած թոյլատրութենէն այսքան ազատալի հետևանքներ հաշնել կարողացան Պրանչիսկեանք, այն ատեն վանքը բոլորովին Վատինաց յանձնելով դուրս ելելու պիտի պարտաւորիմք, միթէ՛ Ռ. Վուռը այսպէս ըլլալուն կը փափաքէ, զոր Տէր միտարացէ և քաւ լիցի :

« Ռ. Վուռը զմեզ կը յորդորէ կըտօնիպէ որ նախ մենք զիջում ընենք և թոյլատրենք առանց արգարութեան և առանց իրաւանց՝ որ Վատինք գան մեր սեպհական եկեղեցւոյն մէջ պատարագելու, և զմեզ սնտոյ յոյսերով փայփայել կը ջանայ, այսինքն թէ՛ Վատինք այսու հետև օրինաւորպէս պիտի շարժին եղեր, աւելի բաներ չը պիտի քնեն եղեր, և մեր իրաւունքնե-

րը չպիտի յափշտակեն եղեր և 1856 թուականէն սկսեալ մինչև ցարդ կորստած իրաւունքնիս տեղը պիտի գայ եղեր, և կարծես թէ 1856 էն առաջ Հայոց կորստած իրաւունքները ազգային իրաւունքներ չեն, և կարծես թէ նոյն հին իրաւունքները ևս իւր սիրելի հարազատ հպատակին ետ դարձնելու Ռ. Վուռը պարտաւորութիւն չունի, ոյր վասն այդ մասին չէզոք մնալ պարտաւորեալ է. դարմանալի գործ :

« Չեր Վսեմութիւնը զմեզ նախ յորդորեցիք, և երբ նայեցաք որ Հայոց Պատրիարքը իւր ազգային իրաւանց կորստեան համազուեցաւ, իսկոյն խիստ պահանջումի փոխեցիք ձեր յորդորը, և զայն այն ատօնիձան խտացուցիք՝ որ կարծես թէ Պրանչիսկեանք ի բնէ անտի Հայոց հետ սոյն եկեղեցւոյ հիմը ձգած, անոր շինութեան ծախսերուն կէսը իրենք տուած. և նոյն վանուց համար մինչև ցարդ ազգովն քաշուած անտանելի նեղութեանց և տոտաւարանաց մասնակից եղած, Հայոց միտքանութեան և ընդհանուր Վագին հետ նոյն վանուց ազատութեան համար թէ՛ պարտուց թէ՛ արտաքին և թէ՛ ներքին թշնամեաց դէմ միասին աշխատած, արեան քրտինք թափած, նախատուած, չարչարուած, ի դան և ի բանդ մտած. թեւերնին կոտրած, ուղբերնին ելած, ի մահ մատնուած են. և այսու ամենայնիւ այսօր ալ նոյն վանուց մէջ զալու պտտարագելու սեպհական իրաւունք ունեցածի պէս թոյլատրել կը ստիպէք Հայոց Պատրիարքը. որ ամենաանկարելի է : Այս ուր թողումք այսքան դարերէ ի վեր (սմանեան Ռարեխնամ Այստեբաց տուած հրովարտակներն, իմ իշաղներն, արտօնագրերն, որոնց մէջ երբէք Վատինաց անուն

չիայ . և ասոր որ օրէնքը կը ներէ և որ սիրտ կարէ դիմանալ :

« Միթէ Ռ . Պուռը 1856 թուէն զկնի Հայոց կորսուած իրաւունքները ետ դարձնելու խօսք տալովը ինքն վը կայած չըլար որ ինքը գիտէ եղեր իւր սիրելի հպատակ Հայոց ազգին կորսուած իրաւունքներ ունենալը . եթէ Ռ . Պուռը տեղեակ չըլար և չգիտնար , այնքան ցաւ չէր մեզ , այլ երբ գիտէ և դարձեալ Հայոց Պատրիարքը կը ստիպէ որ լատինաց լիցյաւորէ , չեմ հասկընար թէ ի՞նչ բնէ է : Եթէ ըսեմք Ռ . Պուռը իւր սիրելի հպատակին ունեցած պարտաւորութիւնն չգիտեր , քան լիցի . եթէ ըսեմք գիտէ , ուրեմն Հայոց այսքան ատենէ ՚ի վեր կորսուած այնչափ իրաւունքներուն վրայ ինչո՞ւ չհսկեր , ինչո՞ւ յափշտակին ձեռքէն առնելով իրեն սեպհական սիրողը չդարձներ : Բանի որ Հայք զկնի ամենակորոզին Մատթեոս (Սմանեան Բարեխընամ Տէրութենէ զատ ուրիշ տէր չունին , անոր յանձնուած են այն երկնաւոր արարչէն , ուրեմն որ աստիճան պարտաւոր է այսօր իւր գթօտ աչքը իւր սիրելի հպատակին կորսուած ու կորսուելիք սեպհական իրաւանց վրայ դարձնելու իւր բոլոր ազգեցութիւնները ՚ի դօրձ գնելով զայն ազատելու այսպէս սաստիկ մը . տատանջութենէ և յափշտակութիւններէ : Ըլ դուք ձեզին դատեցէք նա և այսօր իմ սրտիս սաստիկ յուզմանէն կրած տագնապներս որք զիս այն աստիճան կը նեղեն , որով այս եռանդուն խօսքերը արտասանելու կրտիւպում և գուցէ պէտք եղածէն ալ աւելի խօսելով Ձեր Վսեմութեան գլուխը ցաւցուցած կ'ըլամ , ոյր վասըն Ձեր Վսեմութենէ ներում կը խնդրեմ այնպիսի վշտացեալ սրտիւ

մը , որ այսօր իւր Բարեխնամ Տէրութենէ իւր կորսուած և կորսուելու մօտ սեպհական իրաւանց պաշտպանութիւն խնդրած միջոցին մեծամեծ արգելքներ և ՚ի զուր ստիպումներ կ'երէ իւր առջեւ :

« Միթէ աւելի դարմանալի և դիւտելու արժանաւոր կէտ չ'այսօր Ռ . Պրան մեզ համար բրած առաջարկութեան սա կտորը , այսինքն ՚ի բնէ անտի Հայոց ընդհանուր Մզգին վերաբերեալ անկախ և ազատ սեպհականութեան մէջ օտար ազգեցութեան տակ օտար ազգաց պատարագելու թոյլտրութիւնը իւր սիրելի և հաւատարիմ հպատակէն նախ գրաւ կը պահանջէ , որ եթէ խոստանայ և տայ Հայոց Պատրիարքն նոյն գրաւը , Ռ . Պուռն ալ Հայոց կորսուած իրաւունքները ետ պիտի դարձնել տայ , ապա թէ ոչ

« Մի վանտանելի ցաւոյս , կորսուած արդար իրաւունքները վիճանակ արդարութեան սուրը միայն շողացնելով ամենագիւրդին կերպիւ ետ դարձնելու , այսօր Ռ . Պուռը Հայոց Պատրիարքէն գրաւ կը պահանջէ , գրաւ մը որ Հայոց ընդհանուր Մզգին արեամբը գնուած և շաղախուած է . գրաւ մը որ (Սմանեան Բարեխնամ բոլոր կայսերաց ձեռնագրոյմ հրովարտակներով ազատ և անկախ Հայոց ընդհանուր Մզգին արդար սեպհականութիւնն է : Ընկալէս գրաւ մը որ այսօր սուրբ երկրին մէջ Հայոց ազգին ընդհանրութիւն կը ներկայացընէ . և Հայոց համար անգին և չնաշխարհիկ գանձ մը եղած է միշտ և է յաւիտեան

« Ուրեմն Վսեմ . Տէր , Հայոց Պատրիարքը այսպէս արդար սեպհականութեան մէջ ամենայն պարագայիւք այսօր յայտնեալ իւր սեպհական իրաւ

ւանց թշնամի Պրանչեոկեաններուն
 ինչպէս կրնայ թողաւորել, այսպէս ար-
 դար սեպհականութեան անհաւա-
 տարմութիւն ինչպէս կրնայ ընել իւր
 ձեռքը իւր և իւր սիրելի ազգին աչքը
 Հայոց Պատրիարքը ինչպէս կրնայ փո-
 րել, այս տուր և առը ուրիշ բան մը
 չէ, եթէ ոչ ի խաղճը զերկրորդն՝ ըզ-
 նախկինն զանգիւտն զանգինն և ըզ-
 շնաշխարհիին կորուսանել է :

«Վ անգիւտ կորստեանս, որոյ հա-
 բեւանցի յիշատակն անգամ ընդհա-
 նուր Հայոց Վգգին սիրտը ի խոր խռ-
 ցեալ թունդ կը հանէ : Սրբեմն որ
 անգութ սիրտը պիտի ըլլայ որ անոնց
 թողաւորելու համոզուի, որ յաւի-
 տեան խցանելի ականջ պիտի ըլլայ,
 որ զայս սիրով լսէ : որ կուրանալիք
 աչք պիտի ըլլայ, որ այն թողաւորու-
 թիւնն տեսնելու ցանկայ, որ չորա-
 նալիք ձեռք պիտի ըլլայ, որ այդ ա-
 նիրաւ թողաւորութեւ պայմանը գրէ,
 վերջապէս որ անմիտ, անզգամ, ան-
 խիղճ և անօրէն անձը պիտի ըլլայ, որ
 այսպէս վնասակար խնդրոյն համոզուի
 ընդունի, թողաւորէ աւ տեսնայ, լսու-
 է այնպիսոյն կենդանւոյն ի դժոխս
 իջնալ, կամ երկայն իշոյ կախեալ ըզ-
 պարանոցէ և անկանիլ ի ծով, քան
 ընդհանուր ազգի մը սիրտը յաւի-
 տեանս յաւիտենից անբուժելի վիրօք
 և արեամբ լեցընել :

«Վ սեմափոյլ Տէր, ներեցէք, թէ
 և խօսքերս վերջացնել կ'ուզեմ, բայց
 և այնպէս քանի կը տեսնամ իմ ազ-
 գային արդար իրաւանց կորուստնե-
 րը, և նորէն նոր յափշտակութեանց
 ձկտումները, աւելի քան զամենայն
 ցաւալին ասեմ՝ երկնաւոր թագաւո-
 րին Մատուծոյ դէտ և տէր կացու-
 ցեալ Օսմանեան Բարեխնամ Տէրու-
 թեան ողորմած թագաւորիս մի քա-
 նի անարի պաշտօնէաները, որոնք յան-

ձըն կ'առնուն ըստ բարձր կամաց
 Բարեխնամ Կայսեր իրենց պաշտօնն
 կատարել ամենայն հաւատարմութիւ
 և նորին Վեհափառութեան կամացն
 համեմատ իրաւունք և արդարութի
 ընել, որոց և այրեաց արդար դա-
 տաստան առնել, անիրաւաց, յափշ-
 տակաց ճիրանները կտրել, վերջապէս
 արդարները պսակել, անիրաւները
 պատժել, բայց բանիւք և եթէ Վ. Մ.
 երբ պատառիչ գայլերը կը յարձակին
 Բարեխնամ Տէրութեան հըլ և հը-
 նազանդ հպատակոց իրաւունքները
 յափշտակելու, փոխանակ քաջութիւ
 դէմ գնելու և իւր անձը նոյն հպա-
 տակին վրայ զոհելու, իբրեւ վատա-
 սիրտ հովիւ ձգելով գայլոց կամքին
 իւրեանց Տէրութեան սիրելի հպա-
 տակը, իրենք կը փախչին և աներեւոյթ
 կ'ըլլան, և թշնամին զնոսա կը յափշ-
 տակէ և կը ցրուէ ըստ կամացն : Վհա-
 այս է ամենայն աղետից նախադուռն :

«Վիզըն մեր իրաւանց վրայ ըստ
 բարի կամաց Բարեխնամ Տէրու-
 թեան եթէ օրինաւոր հսկողներ ու-
 նենայինք, ինչո՞ւ այոքան պիտի մեծ-
 նար այս գո՞ծը, ո՞չ ապրքէն ոմանց
 պաշտօնէից թուրութեան և անհո-
 դութեան պտուղներն են տանք :

«Տէրութիւնը կը պահանջէ իւր
 հպատակներէն հնազանդութիւն հա-
 ւատարմութիւն, որ արդար և սեպ-
 հական իրաւունքն է, բայց երբ իւր
 հպատակները օրինաւոր կերպիւ նոյն
 պարտքերը կատարած կ'ըլլան, ար-
 դեօք Տէրութեան պարտաւորութիւ-
 նըն որ աստիճան կը ծանրանայ նոյն
 ամենահնազանդ հաւատարիմ հպա-
 տակին վրայ դութ ունենալու, և ա-
 մենայն կերպիւ թէ անոր վրայ և թէ
 անոր բոլոր իրաւանց վրայ օրինաւո-
 րապէս հսկելու, ոչ թէ միայն անոր
 կորսուած իրաւունքները ետ դար-

ձրնեւը , այլ միանգամայն ամենայն արթնութեամբ հսկելու , որ անոր իրաւունքները չկորսուին երբէք : Թող ցուցնեն ուրեմն իմ սիրելի Հայոց ազգիս համար՝ եթէ կրնան , թէ երբ հնազանդ և հաւատարիմ չէ գտնուած այն , բոլոր աշխարհի յայտնի է արեւի նման , ստուգելու կարօտութիւն չկայ . ուրեմն այսպիսի հասարակութիւն մի իւր Վեհափառ Թագաւորին կողմէն փոխարինութիւն ըլլալու համար (զի արժանի է մշակն վարձուց իւրոց) աւոր թէ կորսուած և թէ կորսուելու անդունդին եղբրը մօտիկցած սեպ հակն իրաւանց վրայ օրինաւորապէս հսկողութիւն , անիրաւ զրպարու չին և յափշտակչին ձեռքէն ազատելու համար է զոր կը պահանջէ . նոյն պաշտպանութիւնը կը պահանջէ և Հայոց Պատրիարքը . բայց ընդհակառակը , այսօր ցաւօք կը դիտեմ թէ որ աստիճան տկարացած է Հայոց ընդհանրութեան պատիւը () սմանեան Բարեխնամ Թագաւորիս քով . որ իւր աղէտները իւր իրաւանց կորստեան համար Թափած աղի արտասուեքներուն կակիծները լսելի չըլլար իւր Վեհապետին . և ինչո՞ւ համար արգարութեան սուրը անիրաւ յափշտակչին գլխուն վրան շողալու տեղ՝ միշտ Հայոց Պատրիարքը կը յորդորուի , Հայոց Պատրիարքը համոզելու կ'աշխատուի , Հայոց Պատրիարքին սպանալիքներ կ'ըլլան իւր արդար սեպահանութեան իրաւունքները կ'որանցընելու համար . ո՛հ :

« Վսեմ , Տէր . մեր Բարեխնամ ու զորմած Կայսեր նպատակին և հրամանին համեմատ գործեր են ասոնք հիմայ . դուք ձեզէն դատեցէք : —

« Պատմաճներուդ մէջ ստոյգ է որ օրինաւոր իրաւունքներ կան , ըսաւ Վսեմ . Սովթասարբուք Պէյը . և

Ձեր իրաւանց քանի մը կոտորներուն կորսուած ըլլալը յայտնի կ'երեւի , որոյ վասն և ես ձեզ ցաւակից եմ . և խօսք ալ տուի ձեզ և կուտամ որ Բ. Պուռը ատոնք պիտի կարգադրէ , աւտոր համար անհոգ եղիք , թէ և դուք կ'ուշանայ , բայց երբէք չկորսուիր . երբ որ ըլլայ Ձեր իրաւունքները իրաւունք են , և շատերը կը վկայեն թէ դուք անոնցմէ շատ նեղուած էք և շատ ցաւեր քաշած . և նոյն ցաւերն էն որոնք ձեր սիրաւ կարեւր խօցած են և կը տագնապին ըզձեզ , ոյր վասն աւելի եռանդով կը խօսիք , և ոյր վասն դուք ալ քիչ մը յառաջ վկայեցիք և ներում խնդրեցիք ձեր տաքութեամբ խօսելուն , և ես գիտեմ որ միշտ ցաւալի սիրտ ունեցող վշտացեալ մարդ սաստիկ տաքութեամբ կը խօսի , մանաւանդ երբ դիմացի մարդոյն իւր ցաւոյն կարեկից ըլլալու նշոյն առնէ : Եւ ես կը գովեմ ձեր ոյդ եռանդը և կը վկայեմ ձեր ազգային հաւատարմութիւնը , և նոյն իսկ ոյդ հաւատարմութեան պտուղն է , որ կը վայելէ ձեր ազգը , վասնորոյ Տէրութեան ատեաններուն և բարձր պաշտօններուն մէջ բաւական ազգայիններ ունիք և հետզհետէ աւելնալու վրայ ալ են : Ետեք ձեզ համար փոքր պատիւ չեն և Բարեխնամ Տէրութիւնն ալ այնպէս դիտէ , և անոր համեմատ կը սիրէ զձեզ որպէս կը վայելէ հարազատ և հաւատարիմ հոգատակի մը . սակայն այս գործին մէջ զձեզ կը յորդորենք , կը ստիպենք այն գիտնալով միանգամայն որ Լատինք՝ ինչպէս որ կը կարծեն , այնքան իրաւունք չունին այս գործին մէջ : —

« Ինչաւ երբէք , ըսաւ Սրբազան Պատրիարքն ընդմիջելով : —

« Եւ այսօր զձեզ կը յորդորենք

որ հաճութիւնն տաք | ատինայ պա-
տարագեղուն, թէ և առանց ձեր հը-
րամանին չեմք ուզեր. ի հարկ է ՚.
Դուռն որ և է կերպիւ ստիպուած
կ'ըլլայ որ այս խնդիրը ձեզ կ'ընէ, և
միանգամայն կը թախանձէ. և թէ կա-
րելի է այս ընել, ձեր հաւատարիմ
ըլլալուն մեծ ապացոյց մի տուած պի-
տի ըլլաք:—

«Ազգիս ընդհանրութեան իրա-
ւանց ալ անհաւատարիմ ըլլալս իմ
ձեռքս վճռած պիտի ըլլամ, ըստ
Սրբազան Պատրիարքն խօսքը ընդմի-
ջելով. և այն՝ մեծ կորուստով և ասպա-
ցոյցով ալ հաստատած և ստուգած:—

«Դուք համոզուեցէք ինձ. խօսք
տուէք, | ատինք իրենց արարողու-
թիւնը թող կատարեն. այս փորձան-
քննանքնի որ մեծ կէտ մ'է, թող անց-
նի երթայ, անկէջ ետքը մենք ալ մեր
խօսք տուածները ի գործ դնելու
կ'ըսկսինք, կարծեմ որ դուք ալ գոհ
կ'ըլլաք. նա մանաւանդ | ատինայ
գալը այդքան ալ վնասակար չերեւիր
ինձ, բայց և այնպէս չեմ գիտեր թէ
ինչո՞ւ համար այսքան կը պնդէք. և
եթէ այդքան վնասակար էր, ինչո՞ւ
համար այնքան ատեն թոյլատրեցիք:—

«Այո, | ատինայ մենք թոյլատ-
րութիւն ըրած էինք բաւական ատե-
նէ ի վեր իբրեւ շնորհք, ոչ թէ իբ-
րեւ իրաւունք. և ամենայն սիրով
ալ կ'ընդունէինք, որուն իրենք ալ կը
վիայեն:—

«Այո, այնպէս կը վիայեն | ատին-
ները, ըսաւ նորին Վսեմութիւնը:—

«Իայց անոնք իրենց սահմանին
մէջ չմնացին, այլ իրենց դէմ քաշուած
սահմանին ցանկը պատուեցին. իբրեւ
իրաւունք պաշտօնական կերպիւ (բէ-
մէն) վայելել ուղեցին, որով մեր սեպ-
հականութեան իրաւունքը հիմն ի վեր
ստապալելու ճիգ վիթական փորձ մի ընել

ուղեցին. ոյր վասն մենք մեր ըրած շնորհ-
քը ետ առնել ստիպուեցանք, և վերջ-
նական կերպիւ ալ ետ առինք, և այ-
սուհեռու այդ շնորհք անոնց ընել ան-
կարելի է Հայոց Պատրիարքին համար,
և հետեւաբար Ազգին ընդհանրու-
թեան եւս. քանի որ անոնք այն ան-
հաւատարմութիւնը ըրին մեզ թէ ի
կրօնս, թէ քաղաքականապէս և թէ ի վը-
նաս մեր տրդար սեպհականութիւն, ու-
րեմն թող ներողամիտ ըլլայ մեր Վե-
հափառ Այսօրը ընդհանուր Հայոց
ազգին, որ իւր սիրելի և հաւատա-
րիմ հպատակն է, և իւր թագաւորին
տուած և բոլոր Եւրոպիոյ քրիստոն-
եայ թագաւորաց ստորագրած և ըն-
դունած կրօնից ազատութեան վըս-
տահանալով չընդունիր իւր տանը մէջ
իւր կրօնքը, իւր ազգը նախատող
այգանող և յայտնի թշնամի հիւր մը:

«Ահա չեմ գիտեր թէ այս բանին
մէջ ինչո՞ւ այսքան կը տագնապի ՚.
Դուռը, և զմեզ կըստիպէ. ինչո՞ւ
չտեսնուի մեր թշնամեաց թէ՛ ալ բաւա-
կան է, իմ սիրելի հպատակիս Հայոց
ազգին վրայ բաւական ծանրացար, ծա-
նիր՝ որ ըրածներդ անիրաւութիւն է
և յայտնի թշնամութիւն, որ Տէրու-
թեանս հողին մէջ իմ սիրելի հպատա-
կիս իրաւունքները յափշտակես և ա-
նոր անհանգստութիւն պատճառես.
կացիր դու քո սահմանիդ մէջ, և շատ
է քեզ, և այն:—

(Հարոյնս ինքնաշարժ)

